

BİR AYETİN BAŞINA GELENLER

Bu sayımızda Sâd suresinin 21 ve devamındaki ayetlerini ele alacağız. Daha önceki yazı dizilerimizde olduğu gibi önce ayetlerin meal ve tefsirlerde ele alınışını gösterecek, sonrasında da ayetlerin doğru anlamının ne olması gerektiğini bulmaya çalışacağız.

Önce ele alacağımız ayetlerin metnini ve mealini görelim:

وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَضْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ (21) إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَحْفَ خَضْمَانِ بَعَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ (22) إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةً وَاحِدَةً فَقَالَ أَكْفَلْنَاهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ (23) قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ وَإِنْ كَثِيرًا مِنْ الْخِلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتْنَاهُ فَاستَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ (24) فَعَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنْ لَهُ عِنْدَنَا لُزْلَفَى وَحَسَنَ مَا ب (25) يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ (26)

21. Davacıların haberi sana geldi değil mi? Hani surlardan iç odaya sızmışlardı.

22. Davut, onları birden karşısında görünce telaşa kapıldı; "Korkma!" dediler. "Biz davalı iki tarafız; birimiz ötekinin hakkına girdi; aramızda doğru karar ver, taşkınlık etme, bize doğru yolu göster."

23. Şimdi... "Bu, benim kardeşimdir; onun doksan dokuz koyunu, benim bir koyunum var; onu ben koruyayım dedi ve konuşmasıyla beni bastırdı."

24. Davut şöyle dedi: "Senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemesi yanlıştır. Zaten malları karışmış olanların çoğu birbirlerinin hakkına girerler. İnanan ve iyi iş yapanlar öyle yapmazlar ama onlar da pek azdır." Davut, sınındığını anladı. Hemen Rabbinden bağışlanma diledi, secdeye kapan-

dı ve bütün samimiyetiyle O'na yöneldi.

25. Biz de onun hatasını bağışladık. Bize daha yakın olma ve mutlu son onun hakkıdır.

26. Davut! Bu topraklarda hâkimiyeti sana verdik; insanlar arasında doğru karar ver. Sakın duygusal davranma; duygusallık seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanların hakkı şiddetli azaptır. Bu, hesap gününü unutmalarına karşılıktır.

Şimdide meallerde yukarıdaki ayetlerin Türkçe'ye nasıl çevrildiğine dair bazı bilgileri paylaşalım.

21. ayette geçen "mihrab (المِحْرَاب)" ifadesi bazen doğrudan "mihrab", bazen de "mabed", "mescid", "İbadet ettiği/etmekte olduğu yer", "Davud'un bulunduğu yer", "Davud'un hususi makam odası" gibi ifadelerle çevrilmiştir. Ayette geçen "Tesevverû (تَسَوَّرُوا)" fiiline "duvarı aşmak", "duvara tırmanmak" anlamları verilmiştir. Aynı ayette geçen "Hasm (الْحَضْم)" kelimesi de tercümelere "davacı(lı)lar", "davacı kılığındaki suikastçılar" şeklinde yansımıştır.

Odaya girenlerin kim olduğu, hangi maksatla girdikleri, melek olup olmadıkları tartışılmış ve bu konudaki belirsizlik bazı meallere de yansımıştır. Mesela Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)'na ait mealde 21. ve 22. ayetlerin mealine düşülen not şöyledir:

"Davud (a.s.), mescidde ibadet ettiği için, muhafızlar gelenlerin girmesine izin vermiyorlardı. Sözü edilen

iki davacı, Hz. Davud'a suikastta bulunmak isteyen iki düşmandı. Çevrelerinde Hz. Davud'un muhafızlarını görüp, maksatlarına erişemeyeceklerini anladınca bu yapmacık dâvayı uydurmuşlardı."

Davud (a.s.)'a suikast düzenlemek isteyen bu iki kişinin onun yanına girmeyi başardıktan sonra onu niçin öldürmediklerine dair sorunun cevabı herkesin hayal gücüne bırakılmış olmalıdır. Hikayelerin güzel tarafı da budur zaten(!) Ama hayal gücünü kullanmak istemeyenler için hikayenin sonunu Ömer Nasuhi Bilmen şöyle tamamlamıştır:

"...Her hükümdarın olduğu gibi Hazret-i Dâvûd'un da düşmanları var idi. Onlardan bir gurup o mübârek zât'ın hayatına kastetmek için pencere gibi bir yerden huzuruna girmişlerdi. Fakat Hazret-i Dâvûdün şahsiyetindeki mehabetten veya yanında bâzı zâtların bulunmuş olmalarından dolayı sui'kasta cür'et edemediler, öyle hilâf-ı hakikat bir dâva dermeyan etmişler..."¹

TDV'ye ait meali hazırlayanlarca kaleme alınan Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir isimli çalışmada ise aynı ayet şöyle tefsir edilir:

"...Kaynaklarda verilen bilgilere göre Dâvûd (a.s.) bir mâbedde ibadetle meşgul iken iki kişi, üstü açık olan mabedin duvarını aşarak ansızın onun karşısına çıkmışlardı. Muhtemelen onlar, Allah tarafından gönderilmiş iki melekti..."²

Aşağı yukarı aynı komisyon tarafından hazırlanan iki çalışmanın birinde, ayette geçen iki kişinin Davud'un düşmanı olan suikastçı olduğu belirtilirken diğerinde iki melek olduğu söylenmektedir.

22. ayet bağlamında, davacıların Davud'a hitapları meallere genelde

"Korkma! Biz, iki davacı grubuz. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adaletle hükmet. Zulmetme ve bizi hak yola ilet."

"Korkma! dediler, biz (sadece) iki davalıyız; birimiz diğerinin hakkına tecavüz etti: şimdi sen aramızdan hakkaniyetle karar ver ve doğrudan ayrılma; bize de doğru yolu göster!"

şeklinde yansımıştır.

23. ayette geçen "**Na'ce** (نَجْعَة)" kelimesine meallerde "(dişi) koyun" anlamı verilmiştir. Ayetteki "**Ek-filnihâ** (أَكْفَلْنَاهَا)" ifadesi "onu da bana ver", "onu da

benimkilerine/payıma/koyunlarıma kat" şeklinde çevrilmiştir. Aynı ayetteki "**ve 'azzenî fi'l-hitâb** (وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ)" ifadesi için ise "ve tartışmada beni bastırdı", "konuşmamızda beni alt etti", "konuşmada bana üstün geldi", "tartışmada bana zorla dediğini yaptırdı" şeklinde çeviriler yapılmıştır.

24. ayette Davud'a nispet edilen "**وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ**" şeklindeki ifadeye mealler "Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder.", "Doğrusu, (emek ve mali güçlerini) birleştirip katan (ortak)lardan çoğu, birbirlerine karşı tecavüz ederler.", "Doğrusu ortakçılardan çoğu, birbirlerinin haklarına tecavüz ederler." şeklinde anlam vermişlerdir.

Tefsirlerde, yukarıdaki ayetlerde sözü edilen davacıların melek olabileceğine dair bilgilere rastlanır.³ Davud'un korkmasına sebep olan şeyin de, normalde girilmesi mümkün olmayan bir yere bu iki meleğin vakitsiz bir şekilde sızmaları olduğunu söyleyenler vardır.⁴ Yine tefsirlerde, Davud'un bir imtihana tâbi tutulduğu ve bu imtihanın sebeplerinden bahsedilir. Bu bağlamda bir kadınla imtihan edildiğine dair çeşitli hikayeler tefsir eserlerinde ayrıntılı bir şekilde anlatılır.⁵

Bu yazımızda ele aldığımız ayetlerin tefsirinde bu hikayeler belirleyici olmuştur denebilir. Rivayet odur ki; Uriah (Uriya) isimli komutanının karısı olduğunu öğrendiği Bathsheba (Batşeba) adındaki bir kadına gönlünü kaptıran Davud (a.s.), kadının kocası Uriya'yı ordunun en başında savaşa göndererek öldürülmesini sağlar ve yüzüncü karısı olarak bu kadınla evlenir. Bir gün ansızın odasına giren sözde iki hasım Davud'a doksan dokuz koyun meselesini sorarak Davud'un bu evliliğindeki hatasını ima ederler. Davud hatasını anlar ve Allah'tan af diler. Tefsir eserlerinde atıfta bulunulan bu rivayetin doğru değerlendirilmesi için hikayenin Kitab-ı Mukaddes'te nasıl geçtiğini görelim:

1. İlkbaharda, kralların savaşa gittiği dönemde, Davut kendi subaylarıyla birlikte Yoavi ve bütün İsrail ordusunu savaşa gönderdi. Onlar Ammonluları yenilgiye uğratıp Rabba Kentini kuşatırken, Davut Yeruşalimde kalıyordu.

2. Bir akşamüstü Davut yatağından kalktı, sarayın damına çıkıp gezinmeye başladı. Damdan yıkanan bir kadın gördü. Kadın çok güzeldi.

3. Davut onun kim olduğunu öğrenmek için birini gönderdi. Adam, "Kadın Eliamin kızı Hititli Uriyanın

karısı Bat-Şevadır dedi.

4. Davut kadını getirmeleri için ulaklar gönderdi. Kadın Davutun yanına geldi. Davut aybaşı kirliliğinden yeni arınmış olan kadınla yattı. Sonra kadın evine döndü.

5. Gebe kalan kadın Davuta, "Gebe kaldım" diye haber gönderdi.

6. Bunun üzerine Davut Hititli Uriyayı kendisine göndermesi için Yoava haber yolladı. Yoav da Uriyayı Davuta gönderdi.

7. Uriya yanına varınca, Davut Yoavın, ordunun ve savaşın durumunu sordu.

8. Sonra Uriyaya, "Evine git, rahatına bak" dedi. Uriya saraydan çıkınca, kral ardından bir armağan gönderdi.

9. Ne var ki, Uriya evine gitmedi, efendisinin bütün adamlarıyla birlikte sarayın kapısında uyudu.

10. Davut Uriyanın evine gitmediğini öğrenince, ona, "Yolculuktan geldin. Neden evine gitmedin?" diye sordu.

11. Uriya, "Sandık da, İsraililerle Yahudalılar da çardaklarda kalıyor" diye karşılık verdi, "Komutanım Yoavla efendimin adamları kırlarda konaklıyor. Bu durumda nasıl olur da ben yiyip içmek, karımla yatmak için evime giderim? Yaşamın hakkı için, böyle bir şeyi kesinlikle yapmayacağım."

12. Bunun üzerine Davut, "Bugün de burada kal, yarın seni göndereceğim" dedi. Uriya o gün de, ertesi gün de Yerusâlimde kaldı.

13. Davut Uriyayı çağırdı. Onu sarhoş edene dek yedirip içirdi. Akşam olunca Uriya efendisinin adamlarıyla birlikte uyumak üzere yattığı yere gitti. Yine evine gitmedi.

14. Sabahleyin Davut Yoava bir mektup yazıp Uriya aracılığıyla gönderdi.

15. Mektupta şöyle yazdı: "Uriyayı savaşın en şiddetli olduğu cepheye yerleştir ve yanından çekil ki, vurulup ölsün."

16. Böylece Yoav kenti kuşatırken Uriyayı yiğit adamların bulunduğunu bildiği yere yerleştirdi.

17. Kent halkı çıkıp Yoavın askerleriyle savaştı. Da-

vutun askerlerinden ölenler oldu. Hititli Uriya da ölenler arasındaydı.

18. Yoav savaşla ilgili ayrıntılı haberleri Davuta iletme üzere bir ulak gönderdi.

19. Ulağı şöyle uyardı: "Sen savaşla ilgili ayrıntılı haberleri krala iletme bitirdikten sonra,

20. Kral öfkelenip sana şunu sorabilir: Onlarla savaşmak için kente neden o kadar çok yaklaştınız? Surdan ok atacaklarını bilmiyor muydunuz?"

21. Yerubbeşet oğlu Avimeleki kim öldürdü? Teveste surun üstünden bir kadın üzerine bir değirmen üst taşıyı atıp onu öldürmedi mi? Öyleyse niçin sura o kadar çok yaklaştınız? O zaman, Kulun Hititli Uriya da öldü dersin."

22. Ulak yola koyuldu. Davutun yanına varınca, Yoavın kendisine söylediklerinin tümünü ona ilettili.

23. "Adamlar bizden üstün çıktılar" dedi, "Kentten çıkıp bizimle kırdâ savaştılar. Ama onları kent kapısına kadar geri püskürttük.

24. Bunun üzerine okçular adamlarına surdan ok attılar. Kralın adamlarından bazıları öldü; kulun Hititli Uriya da öldü."

25. Davut ulağa şöyle dedi: "Yoava de ki, Bu olay seni üzmesin! Savaşta kimin öleceği belli olmaz. Kente karşı saldırınızı güçlendirin ve kenti yerle bir edin! Bu sözlerle onu yüreklendir."

26. Uriyanın karısı, kocasının öldüğünü duyunca, onun için yas tuttu.

27. Yas süresi geçince, Davut onu sarayına getirtti. Kadın Davut'un karısı oldu ve ona bir oğul doğurdu. Ancak, Davut'un bu yaptığı RAB'bin hoşuna gitmedi.⁶

Davud (a.s.) ile ilgili olarak söylenenler, nebî değil normal bir kişi için dahi nadiren söylenebilir. Başkasının karısıyla yatan, yattığı kadının kocasını öldürten kişi nebî olabilir ya da kalabilir mi? Allah'ın kitabına bunları sokmayı becerebilen insanlığın, dine müdahale noktasında çitasının ne kadar yüksek olduğu düşünülmelidir. Davud (a.s.) ile ilgili olarak Kitab-ı Mukaddes'e sokulanlar sadece bunlar da değildir:

1. RAB Natan'ı Davut'a gönderdi. Natan Davut'un yanına gelince ona, "Bir kentte biri zengin, öbürü

yoksul iki adam vardı” dedi,

2. “Zengin adamın birçok koyunu, sığırı vardı.

3. Ama yoksul adamın satın alıp beslediği küçük bir dişi kuzudan başka bir hayvanı yoktu. Kuzu adamın yanında, çocuklarıyla birlikte büyüdü. Adamın yemeğinden yer, tasından içer, koynunda uyurdu. Yoksulun kızı gibiydi.

4. Derken, zengin adama bir yolcu uğradı. Adam gelen konuğa yemek hazırlamak için kendi koyunlarından, sığırlarından birini almaya kıyamadığından yoksulun kuzusunu alıp yolcuya yemek hazırladı.”

5. Zengin adama çok öfkelenen Davut, Natan'a, “Yaşayan RAB'bin adıyla derim ki, bunu yapan ölümlü hak etmiştir!” dedi,

6. “Bunu yaptığı ve acımadığı için kuzuya karşılık dört katını ödemeli.”

7. Bunun üzerine Natan, Davut'a, “O adam sensin!” dedi, “İsrail'in Tanrısı RAB diyor ki, 'Ben seni İsrail'e kral olarak meshettim ve Saul'un elinden kurtardım.

8. Sana efendinin evini verdim, karılarını da koynuna verdim. İsrail ve Yahuda halkını da sana verdim. Bu az gelseydi, sana daha neler neler verirdim!

9. Öyleyse neden RAB'bin gözünde kötü olanı yapıp, onun sözünü küçümsedin? Hititli Uriya'yu kılıçla öldürdün, Ammonlular'ın kılıcıyla canına kıydın. Karısını da kendine eş olarak aldın.

10. Bundan böyle, kılıç senin soyundan sonsuza dek eksik olmayacak. Çünkü beni küçümsedin ve Hititli Uriya'nın karısını kendine eş olarak aldın.”

11. “RAB şöyle diyor: 'Sana kendi soyundan kötülük getireceğim. Senin gözünün önünde karılarını alıp bir yakınına vereceğim; güpegündüz karılarının koynuna girecek.

12. Evet, sen o işi gizlice yaptın, ama ben bunu bütün İsrail halkının gözü önünde güpegündüz yapacağım!”

13. Davut, “RAB'be karşı günah işledim” dedi. Natan, “RAB günahını bağışladı, ölmeyeceksin” diye karşılık verdi.

14. “Ama sen bunu yapmakla, RAB'bin düşmanlarının O'nu küçümsemesine neden oldun. Bu yüzden doğan çocuğun kesinlikle ölecek.”

15. Bundan sonra Natan evine döndü. RAB Uriya'nın karısının Davut'tan doğan çocuğunun hastalanmasına neden oldu.

16. Davut çocuk için Tanrı'ya yalvarıp oruç tuttu; evine gidip gecelerini yerde yatarak geçirdi.

17. Sarayın ileri gelenleri onu yerden kaldırmaya geldiler. Ama Davut kalkmak istemedi, onlarla yemek de yemedi.

18. Yedinci gün çocuk öldü. Davut'un görevlileri çocuğun öldüğünü Davut'a bildirmekten çekindiler. Çünkü, “Çocuk daha yaşarken onunla konuştuk ama bizi dinlemedi” diyorlardı, “Şimdi çocuğun öldüğünü ona nasıl söyleriz? Kendisine zarar verebilir!”

19. Davut görevlilerinin fısıldaştığını görünce, çocuğun öldüğünü anladı. Onlara, “Çocuk öldü mü?” diye sordu. “Evet, öldü” dediler.

20. Bunun üzerine Davut yerden kalktı. Yıkandı, güzel kokular sürünüp giysilerini değiştirdi. RAB'bin Tapınağı'na gidip tapındı. Sonra evine döndü ve yemek istedi. Önüne konan yemeği yedi.

21. Hizmetkârları, “Neden böyle davranıyorsun?” diye sordular, “Çocuk yaşarken oruç tuttun, ağladın; ama ölünce kalkıp yemek yemeye başladın.”

22. Davut şöyle yanıtladı: “Çocuk yaşarken oruç tutup ağladım. Çünkü, 'Kimbilir, RAB bana lütfeder de çocuk yaşar' diye düşünüyordum.

23. Ama çocuk öldü. Artık neden oruç tutayım? Onu geri getirebilir miyim ki? Ben onun yanına gideceğim ama o bana geri dönmeyecek.”

24-25. Davut karısı Bat-Şeva'yı avuttu. Yanına girip onunla yattı. Bat-Şeva bir oğul doğurdu. Çocuğun adını Süleyman koydu. Çocuğu seven RAB Peygamber Natan aracılığıyla haber gönderdi ve hatırı için çocuğun adını Yedidyah koydu.⁷

Kitab-ı Mukaddes'te geçen yukarıdaki alıntıları özet olarak aktaran Süleyman Ateş, Sâd suresinin 21 ilâ 25. ayetlerinin bu hikayenin özeti olduğunu söyler. Ona göre Kur'ân Kitab-ı Mukaddes'teki olayın sadece aslına işaret etmiş, Tevrat'taki ayrıntılara girmemiştir. Ateş'in ifadeleri aynen şöyledir:

“Kur'ân, peygamberlerin ahlâkına yakışmayacak şeyleri anlatmaz, onları hep iyilikleriyle yâdeder. Fakat ana çizgileriyle anlatılan olayın, Tevrat'ta an-

latılan olay olduğu bellidir. Kur'ân'ın amacı, hikâyeleri ayrıntılarıyla anlatmak değil, ana hatlarıyla hatırlatıp insanlara ders vermektir."⁸

Süleyman Ateş Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan hikâyenin bazı İslâm âlimlerince kabul edilemez bulunduğunu ifade ettikten sonra, anlatılanlar ile Davud arasında irtibat kurmanın herhangi bir sakıncasının olmadığını ise şöyle izah eder:

"Ancak şurası da hatırdan tutulmalıdır ki Tevrat, Dâvûd'u peygamber değil, kiral olarak tanıtır. Kirallardan da böyle şeyler çıkabilir. Ama güçlü ve iyi bir yönetici olan Dâvûd, Peygamber Natan'ın irşadıyla günâhından dönmüş, Allah da onu affetmiştir. Kur'ân-ı Kerim de günâhın niteliğini zikretmeden Dâvud'un, işlediği günahı tevbe ettiğini ve tevbesinin kabul edildiğini söyler ve koyun temsilini de anlatır. Bundan anlaşılıyor ki Kur'ân'ın anlattığı olay, Kitâb-ı Mukaddes'te anlatılanların bir özeti- dir."⁹

Sâd suresinin ele aldığımız ayetleri ile Kitab-ı Mukaddes'te geçen hikaye arasında irtibat kuran hatırlatma Kur'ân'ın bu ayetlerinin Kitab-ı Mukaddes'teki hikayeden bağımsız anlaşılmasının mümkün olmadığını söyleyen bir başkası da Mustafa Öztürk'tür.

"Bu ayetlerdeki muhteva Eski Ahit'te ve klasik tefsirlerde uzun uzadıya anlatılan kıssayla ilgilidir."

diyen Öztürk, Kitab-ı Mukaddes'teki hikayeyi özetledikten sonra ayette sözü edilen iki hasımdan davacı olanın Uriya'ya, davalı olanın da doksan dokuz kadına sahip olan Davud'a işaret ettiğini söyler. Bazı müfessirlerin Davud'un hatasının yargılama hukukuyla ilgili olduğuna dair yorumları, abartılı masum peygamber düşüncesinden kaynaklanan zorlama yorumlar olarak görür ve

"Sonuç olarak, Kur'an'daki bu kıssayı Eski Ahit'teki Davud-Uriya kıssasından bağımsız olarak anlayıp yorumlamak pek mümkün gözükmemektedir."

der.¹⁰

Anlaşılan o ki, Öztürk de tıpkı Ateş gibi Davud (a.s.)'a atılan iftiralara hakikat kabul etmekte, Sâd suresinin ilgili ayetlerinin de bunu teyit ettiğini düşünmektedir.

Süleyman Ateş'in, Sâd suresinin ilgili ayetlerini yukarıda zikrettiğimiz ele alış tarzına karşı çıktığı tahmin edilen Bayraktar Bayraklı, ayette geçen

doksan dokuz koyuna bir koyun meselesinin anlatılan hikâyelerle ilgisi olmadığını söyledikten sonra meselenin melekler tarafından Davud'a bir hukuk eğitimi için kurgulandığını ve kastedilenin, insanlardaki mal hırsı olduğunu söyler. Ona göre bu olay günümüze de ışık tutmakta, mesela ekonomisi güçlü devletler zayıf devletler üzerinde baskı kurmakta, yani ayetlerde anlatılanlar günümüzde yaşananlarla da örtüşmektedir. Bayraklı'ya göre Davud'un hatası, iman edenler hariç ortakların hepsinin birbirine haksızlık yaptığını söylemesidir. Bunu bir hata olarak gören Bayraklı

"Günümüzde Müslüman olmayanların kurdukları milletlerarası şirketlere ne dersiniz? Müslümanların kurdukları şirketlerin ömrü ne kadar sürüyor?"

şeklinde hatırlatmalarda bulunur.¹¹

Mahmut Toptaş ise, ayette geçen doksan dokuz koyuna bir koyun meselesi ile günümüzdeki kapitalist anlayış arasında irtibat kurarak şunları söyler:

"...Mesela günümüzde de batıda bazı insanlar diyorlarki; "sermayelerin değişik ellerde, dağınık olarak durması o memleketlerin kalkınmasını engeller. Öyleyse tüm bu sermayeleri bir veya birkaç adamın elinde toplamak zaruridir. Üstelik buna devlet de destek olmalıdır."

Kapitalist sistemde milyonlarca insan açlık sınırında bocalarken, devletlerin yöneticileri kredileri, teşvikleri, fonları milyarları olanlara (yani zenginlere daha çok zengin olsunlar diye) veriyor, bunu da iktisat ve işletme fakültelerinde "sistemin doğruları olarak" okutuyorlar."¹²

Batı için caiz görmediği bu sermaye birleşiminin Müslümanlar için caiz olmasının delili olarak 24. ayeti delil getiren Toptaş şöyle der:

"Kur'an'da kartelleşmeyle ilgili ayet var mı? derler. İşte buyurun, büyük şirketler kurma işi, iman edip Salih amel işleyenler tarafından yapılmalıdır. Çünkü onlar haramdan korkarlar, zekatlarını ve sadakalarını hakkıyla verirler, buda fakirlerin şartlara erişmesi demektir."¹³

Ayetlerde sözü edilen meselenin ne Ateş'in, ne Bayraklı'nın, ne de Toptaş'ın dediği gibi olmadığını yazının ileriki aşamalarında göreceğiz.

Kitab-ı Mukaddes'te geçen yukarıdaki hikaye, ana çatı korunarak bazı değişikliklerle klasik tefsir

eserlerinde de geçer. Bir iki örnek verelim:

"...Davud'un ibadet ettiği bir mihrabı vardı, orada Zebur okur, namaz kılardı. Mihrabın aşağı tarafında İsrailoğulları'ndan birine ait ev vardı, Davud, onun karısına aşık olmuştu. Davud bir gün mihrabında ibadete kapanmış, rahatsız edilmemesini emretmişti. Zebur okuyorken mihrabın penceresine altın renkli bir kuş kondu. Davud kuşu beğense de orali olmayıp okumaya devam etti. Kuş içeri girip tam onun önüne kondu. Davud sınıyordu. Kuşu yakalamak için hamle yapınca kuş kaçtı, pencereye kondu, oradan da aşağıdaki o eve doğru yöneldi. Kuşu takip etmek için ayağa kalkan Davud o evde yıkanmakta olan çok güzel bir kadın gördü. Rivayette göre kadın, Davud'un kendisine baktığını görünce, saçlarıyla vücudunu örtmeye çalışmış, bu hareketi sebebiyle Davud o kadına tutulmuş. Davud yerine dönüp okumaya devam ettiyse de kadın aklından hiç çıkmıyormuş. Davud bir savaş için ordu hazırlamış ve o kadının kocasını da savaşa göndermiş. Ehl-i Kitab'ın iddiasına göre Davud o adamın en ön saflarda savaşması sağlayıp ölmesine sebep olmuş. Sonra da doksan dokuz karısı olmasına rağmen o kadınla da evlenmiş.

İşte bunun üzerine Yüce Allah, hasımmış gibi görünen iki meleği mahkemeleşmek üzere Davud'a gönderdi. Davud hiç beklemediği bir anda onları odasında görünce "Buraya girmenize kim izin verdi?" diye sordu. Onlar da "Korkma, biz davalı iki tarafız; birimiz ötekinin hakkına girdi, aramızda doğru karar ver, taşkınlık etme. Bize doğru yolu göster." dediler. Kadının kocası Uriya'yı temsil eden melek "Bu, benim kardeşimdir; onun doksan dokuz koyunu, benim bir koyunum var; onu ben koruyayım dedi ve konuşmasıyla beni bastırdı." dedi. Davud bozuldu, sadece dinleyen konuşmayan diğer adama dönüp kızgın bir şekilde "kardeşinin anlattıkları doğruysa baltayı kafana indireceğim" demişti ki; gönül gözü açıldı ve olayı anladı: Şikayet edilen kendisi, şikayetçi olan da Uriya idi. Hemen secdeye kapanıp ağladı, tevbe edip bağışlanma diledi. Kırk gün bu şekilde secdede kaldı, yemedi, içmedi, tâ ki Yüce Allah tevbesini kabul edip onu bağışlayana kadar..."¹⁴

Bir benzer hikâyeye de şöyledir:

"...Bir gün kendisine "İnsanın hiç günah işlemeden geçirdiği bir günü olur mu?" diye sorulması üzerine Davud, kendisinin böyle biri olduğunu içinden geçirdi. İbadet için odasına çekilip Tevrat okuduğu bir

anda altın renkli bir kuş önüne kondu. Davud kuşu yakalamak istedi ama kuş kaçtı. Davud, yıkanmakta olan güzel bir kadını görerek ona aşık oldu. Davud'u fark eden kadın saçlarıyla vücudunu örtmeye çalıştı. Onun bu hareketi Davud'un ona ilgi duymasına sebep oldu. Davud, o kadının kocasını savaşa gönderdi ve öldürülmesini sağladı. Sonra da onun karısıyla evlendi."¹⁵

Taberî, Enes b. Mâlik kanalıyla, konuyla ilgili Rasûlullah'a nispet edilen şu rivayete de yer verir:

"Rasûlullah'tan duyduğuma göre Davud o kadına tutulunca İsrailoğulları'na savaşa hazırlanmalarını emretmiş, ordu hazırlanınca komutana, o kadının kocası Uriya'yı en önde savaşmasını emretmişti. Davud böylelikle kadının kocasının ölmesini sağlamıştır. İşte iki melek bunun üzerine indi. Davud secdeye kapanıp ağladı, bu hal kırk gece sürdü..."¹⁶

Tefsirlerde başka benzer hikayeler de nakledilir. Uriya'nın ölmesi sağlandıktan sonra Davud'un kadına evlilik teklif ettiği, Süleyman'ın da bu evlilikten olduğuna dair nakillere yer verilir.¹⁷

Tefsirlerde Davud'un doksan dokuz karısı olduğu da söylenir. Ayette sözü edilen doksan dokuz koyun (na'ce) ifadesinin Arap dilinde kadından kinaye olduğuna ve koyun ile kadın arasındaki benzerlik ilişkisine değinilir. Koyunun dişiliğine vurgu bağlamında ayetin "إِنَّ هَذَا أَحِبِّي لَهُ تَسْعَ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً أَتَيْتِي" şeklindeki bir kıraatinden de bahsedilir.¹⁸ O dönemdeki şeriatın izin vermesi sebebiyle doksan dokuz kadının hepsinin Davud'un nikâhı altında olduğunu, sayının dörtle sınırlandırılmasının Ümmet-i Muhammed için geçerli olduğunu söyleyen müfessirler vardır.¹⁹ İbnü'l-Arabî Ümmet-i Muhammed için sayı sınırının getirilmesinin sebebini ahir zaman erkeklerinin çelimsizliği ve ömürlerinin kısa olmasına bağlar.²⁰ Davud'un yüz tane nikahlı hür karısı olduğunu söyleyenler gibi bunun hakikat değil kinaye olduğunu dillendirenler de vardır.²¹

Bazı tefsirlere göre, Davud bir adamdan karısını boşamasını ister ve o kadınla evlenir. Ayette geçen "فقال أكفلنيها" şeklindeki ifadeyi "karını boşa da ben evleneyim, dedi" şeklinde tefsir edenler vardır.²² İddiaya göre Davud'un kınanan davranışı da esasında budur.²³ Cessâs'a göre ise, sözü edilen kadın adamlarla evli değil nişanlıydı, Davud kadınla evlenmek istedi ve evlendi de. Kınama bununla alakalıdır; yani başkasının nişanlısıyla evlenme meselesi değildir. Bunun yanı sıra kınamayı gerektiren diğer

davranışın da Davud'un pek çok karısı olmasına rağmen o kadınla da evlenme hususunda gösterdiği hırs olduğu söylenir.²⁴ Öte yandan nişanlı birine evlenme talebinde bulunmanın yahut bir adama karısını boşamasını teklif etmenin önceki şariatler açısından normal olduğunu söyleyenler de vardır.²⁵ Davud'un adama "karını boşa da ben alayım" demiş olabileceğini bazı müfessirler açıkça söylerler.²⁶ Bunu söyleyenler, Davud'un, Uriya'nın ölümünü planlayarak karısıyla evlenmesinin iftira olduğunu belirtirler.²⁷

Konyalı Mehmed Vehbi, Davud'un davanın sonucunda "Senin hatununu kendi hatunlarına ilhak etmeyi istemesiyle Allah hakkı için o adam sana zulmetti..." demesi üzerine meleklerin birbirlerine bakarak "Bu hüküm hâkimin kendi aleyhinedir." deyip oradan kayboldukları, Davud'un o an olayı anladığını söyler ve meleklerin işaret ettiği olayın Davud'un bir başkasının nişanlısıyla evlenmesiyle ilgili olduğunu söyler. Mehmed Vehbi'ye göre Davud iki hususta yanlış (zelle) yapmıştır; ilki bir başkasının nişanlısıyla nişanlanıp evlenmiş, diğeri de doksan dokuz karısı olmasına rağmen bir tane daha almıştır. Mehmet Vehbi konuyla ilgili en güvenilir rivayetin bu olduğunu söyler. Çünkü ona göre olayın bir başkasının nişanlısıyla evlenme olduğunu ayetin metni de teyid eder. Konyalı Mehmet Vehbi'nin kastettiği teyit, ayette geçen "وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ" şeklindeki ifade ile "nişanlı(lı)" anlamına gelen "Hitbe (الخطبة)" kelimesinin aynı kökten olmasıdır!²⁸

Ali Akın, 23. ayetin mealinde dişi koyun ifadesine, parantez açarak "karısı" açıklaması yapar ve Sâd suresinin bu ayet grubuna dair şu dipnota yer verir:

"Allah (C.), Hz. Davud'un hatasını temsilî olarak kendisine göstermek için Hz. Cebrâil ile Hz. Mikâil'i davalı ve davacı olarak iki insan suretinde ona göndermişti. Hz. Davud'un sevdiği kadın, henüz Uriya adındaki adamla evlenmemişti; ancak evlenme teklifi yapılmış ve söz kesilmişti. Sonra Hz. Davud, ona evlenme teklifi yapınca, kadın, Hz. Davud'u tercih etmişti. İşte Hz. Davud'un hatası, bir mü'min kardeşinin nişanlısına evlenme teklifinde bulunmasıdır."²⁹

Konuya geniş yer ayıran İbnü'l-'Arabî, Davud'un Uriya'nın öldürülmesinde bir rolünün olduğunun kabul edilmesinin mümkün olmadığını ama Davud'un o kadınla evlendiğini, bunun da doğal bir süreçle gerçekleştiğini söyler. Yine ona göre Davud bir adamdan karısını boşamasını istemiş olabilir. Medine'ye hicret gerçekleştiğinde Sa'b b. er-Rabî ile Abdur-

rahman b. Avf arasındaki konuşmayı örnek veren İbnü'l-'Arabî, Ahzab suresinin 38. ayetine³⁰ atıfta bulunarak Rasûlullah'ın da Zeyneb b. Cahş ile benzer şekilde evlendiğinden bahseder. Şu kadar var ki, ona göre Davud bir adama karısını boşamasını teklif ederek evlenirken Rasûlullah ise Zeynep'le, kocasının onu doğal bir süreçle boşamasından sonra evlenir. Hatta Rasûlullah Zeyd'den, eşini boşamamasını ister. İkisi arasındaki fark budur. Anlaşılan o ki, İbnü'l-'Arabî'ye göre iki olay arasındaki benzerlik, her ikisinin de, görüp beğendikleri bir kadınla evlenmeleridir.³¹ İbnü'l-'Arabî, Davud ile ilgili tefsirlerde yer alan hikâyeleri tahlil eder ve hikâyelerdeki kabul edilebilir kısımlarla kabul edilemez kısımlar arasını ayırmak için büyük gayret sarfeder. Bu, tıpkı diğerleri gibi onun da Sâd suresinin ilgili ayetlerinin, anlatılan hikayelerden bağımsız anlamayacağı görüşünde olduğunu gösterir.

Tefsirler, doksan dokuz bir koyun meselesinde Davud'un yaptığı hatanın ne olduğuna da değinirler. Kurtubî bu konuda şu altı farklı görüşten bahseder:

1. Davud kadına uzun süre (doyasıya) bakmıştı.
2. Davud kadının kocasını ön saflarda savaşa göndermişti.
3. Davud, kocası ölürse kadınla evlenmeye niyetlenmişti.
4. Kadın Uriya ile nişanlıydı. Uriya ortadan kaybolunca Davud gücünü ve konumunu kullanarak bu kadınla nişanlanıp evlenmişti. Bu, Uriya'yı çok üzümüştü. Allah Davud'u bu davranışından dolayı kınadı. Çünkü Davud'un doksan dokuz karısı vardı.
5. Davud, Uriya'nın savaşta ölmesine, herhangi bir askerin ölmesine üzüldüğü kadar bile üzülmemiş, sonrasında da onun karısıyla evlenmişti. Allah onu bu davranışı sebebiyle kınadı, çünkü küçük de olsa nebilerin günahları Allah katında büyük sayılırdı.
6. Davud davalıyı dinlemeden sadece davacıyı dinleyerek hüküm vermişti.

Kurtubî bu görüşleri verdikten sonra, bu görüşler hakkındaki bazı eleştirileri de nakleder ve ardından Ali b. Ebî Tâlib'in şu sözünü zikreder:

"Birinin Davud hakkında o kadınla ilişkisine dair bir hikaye anlattığını duyarsam ona 160 kırbaç vururum. Çünkü bir nebiye yapılan iftira iki kat kazf cezası gerektirir."³²

Ayette sözü edilen ve istiğfara sebep olan günahın, Davud'un doksan dokuz karısı olmasına rağmen bu kadınla da evlenmesiyle ilişkilendirenler, bu iki davacının anlattığı olayın kendisinin yanlış davranışıyla alakalı olduğunu anlayan Davud'un istiğfarda bulunup günlerce secdeye kapandığını söylerler. Ayette sözü edilen ve istiğfara sebep olan günahın, Davud'un davalıyı dinlemeden hüküm vermesiyle ilgili olduğunu söyleyenler ise, davalının itirafı yahut sükkût etmesi sebebiyle Davud'un hemen hüküm verdiğini, ayetin bu duruma delalet ettiğini, bunun terk-i evlâ yani daha iyiyi yapmayı terk etmek olduğunu söylerler.³³

Peki Sâd suresinin 23. ayetinde geçen doksan dokuz koyun meselesinin gerçekten de Kitab-ı Mukaddes'te ve tefsir eserlerinde anlatılan hikayelerle bir ilgisi var mıdır? Dahası ayette anlatılmak istenen nedir? Şimdi de buna değinelim.

Daha en başından kesin olarak söyleyebiliriz ki, ne Kitab-ı Mukaddes'te Davud (a.s.) ile ilgili olarak anlatılanlar ne de bunların tefsir eserlerine yansımaları kabul edilebilir. Sâd suresinin ilgili ayetleri ile bu hikâyeler arasındaki irtibatları da kesinlikle reddediyoruz. Kitab-ı Mukaddes'teki malumatın bizim için anlam ifade etmesinin olmazsa olmaz şartı, o malumata dair Kur'ân'da bir aslın mutlaka bulunmasıdır. Kitab-ı Mukaddes'teki malumat, Kur'ân'da aslı olan bir meselenin doğru anlaşılıp anlaşılmadığı hususunda sadece kısmî teyid imkânı sunabilir. Kitab-ı Mukaddes temelli kurgular ile Kur'ân okunamaz. Bu, Âl-i İmrân suresinin 7. ayetinde dikkat çekilen şu duruma tekabül eder:

...İçlerinde kayma olanlar, fitne çıkarma ve onu te'vil isteği ile müteşâbih olanına uyarlar...

Bir takım kurgularla Kur'ân'a yaklaşanların, bu kurgularla irtibat kuracakları bir ayet mutlaka olur. Bu kişiler, "işte zaten Allah da bunu söylüyor" derler. Oysa kurgularla ayetler arasındaki ilişkilere değil ayetlerin ayetlerle ilişkilerine yoğunlaşılmalıdır. Kur'ân'ın bizlere öğrettiği usûl bunu gerektirir.

Sâd suresinin ilgili ayetlerinde Davud (a.s.)'ın bir imtihana tâbi tutulduğu ortadadır. Davud'un odasına girenler de melektirler. Surlardan tırmanmış olmaları insan suretine girmeleri sebebiyledir. Tırmanma işini yapmadan doğrudan odada belirseydiler Davud onların melek olduğunu anlar, korkmaz ve belki de hata yapmazdı. Tırmanabilmeleri ve odaya sızabilmeleri ise muhtemelen sarayın güvenlik

açığının hangi noktalarda olduğunu bilmeleriyle ilgilidir. Odaya bu yolla girerek Davud'un şaşırıp korkmasını sağlamışlardır. Korku hali doğru karar vermeye çoğu zaman engeldir. Davud'a hatırlatmak istedikleri de zaten bu olsa gerektir.

Melekler insan suretine girer (temessül) ve insanlarla konuşurlar. İnsanlar böylelikle onların melek olduğunu anlamazlar. Meryem'e melek insan suretinde görünmüş, Meryem ondan çekinmişti.³⁴ Nebîler için de durum aynıdır. İbrahim ve Lut (a.s.) nebî olmalarına rağmen kendilerine insan suretinde gelenlerin melek olduğunu anlayamadılar, korku ve endişeye kapıldılar. İbrahim, gelenlerin melek olduğunu öğrendikten sonra rahatladı, korkusu gitti ve onlarla üzerinde herhangi bir baskı olmadan konuşmaya hatta münakaşa etmeye başladı. İlgili ayet şöyledir:

İbrahim'in korkusu geçince, müjdeyi de alınca, Lut konusunda bizimle münakaşaya başladı. (Hûd 11/74)

Lut (a.s.) da, melekler kendilerini tanıtıncaya kadar tedirginliğini sürdürmüştü.³⁵

İnsan görünömlü melekler Davud'un huzuruna aniden girmişlerdi (إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ). Benzer ifadeler insan suretindeki meleklerin İbrahim'e misafir olarak çıkagelmeleri anlatılırken de geçer:

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ

Bir gün İbrahim'in yanına girmişler ve "selâm" demişlerdi. İbrahim: "biz sizden kuşku duyuyoruz" dedi. (Hicr 15/52)

Davud'un huzuruna giren melekler ona "لَا تَخَفْ = korkma!" demişlerdi. Bu ifade, kendisine insan suretinde misafir olan meleklerin, korkması üzerine İbrahim'e dedikleriyle örtüşmektedir:

فَلَمَّا رَأَىٰ أَنبِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ

Yemeğe el sürmediklerini görünce şaşırıldı kaldı; onlardan korktuğunu saklamadı. "korkma" dediler. "bizler Lut kavmine gönderildik." (Hûd 11/70)

İçeri giren melekler, Davud endişe halindeyken, ondan aralarındaki ihtilaf hususunda hüküm vermesini istiyorlar. Bu arada ona hatırlatmalarda da bulunuyorlar:

Biz davalı iki tarafız; birimiz ötekinin hakkına girdi;

aramızda doğru karar ver, taşkınlık etme. Bize doğru yolu göster.

Hâkimle bu tarz konuştuklarına göre Davud (a.s.) üzerinde bir baskı kurmuş olmalıdır. Tarafların, aralarında hüküm vermesini istedikleri kişiyle üst perdeden konuşmaları çok olağan değildir. Yani Davud'un endişeli hali devam ediyor gibi gözükmektedir.

Davacı, Davud'a, kardeşinin doksan dokuz, kendisinin bir koyunu olduğunu ve kardeşinin kendisine "أَكْفَلْنِيهَا = onu ben koruyayım" dediğini naklediyor. Devamında da konuşmasıyla kardeşinin kendisini bastırıldığını söylüyor. Dikkat edilirse, zorbalık yaptığını söylemiyor, konuşmasıyla ikna ettiğini söylüyor. Demek ki, akla uygun şeyler söyleyerek onu ikna etmiş. Doksan dokuz koyunu olanın, bir koyunu olana "أَكْفَلْنِيهَا = onu ben koruyayım" demesi önemlidir. Bu, kardeşinin bir koyununa el koyduğu, gasp ettiği anlamına gelmemektedir. "أَكْفَلْنِيهَا" ifadesinin kökü "ك ف ل" harfleridir. Sözlükler bu fiile "bir şeyi bir başka şeyle birleştirmek, yardımda bulunmak, harcama yapmak, himaye etmek, koruma altına almak" anlamı verirler.³⁶ Kur'ân'da da fiil, "birinin sorumluluğunu üzerine almak" anlamında kullanılır. Âl-i İmrân suresinin 44. ayetinde bu fiil, Meryem'in himaye altına alınması anlamında kullanılır. Aynı surenin 37. ayetinde de fiil, Zekeriyya (a.s.)'ın Meryem'i himayesine, koruma altına alması, bakımını üstlenmesi anlamında kullanılır. Aynı fiil, Musa (a.s.)'ın ablasının, henüz kundaktaki bir bebek olan Musa'yı ele geçiren Firavun'un yakınlarına yaptığı teklifte "Buna bakacak birini size göstereyim mi?" şeklinde geçer. Fiilin aynı konuyla alakalı olarak benzer kullanımı Kasas suresinin 12. ayetinde de geçer.

Sâd suresinin ilgili ayetinde iki kardeşten birinin diğerinin koyununu zorla alması, gasp etmesi söz konusu değildir. Kur'ân'da birinin malının bir başkası tarafından gasp edilmesi "كفل" fiili ile değil başka fiillerle ifade edilmektedir. Mesela Kehf suresinin 79. ayetinde, gemilere zorla el koyan bir kraldan bahsedilirken şu ifade kullanılır:

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا

O gemi denizde çalışan miskinlere aitti, ilerisinde her gemiye zorla el koyan bir kral vardı; bu sebeple onu hasarlı hale getirmek istedim.

Ayetin metninde görüldüğü üzere, kralın insanların gemilerine el koyması "Gasp ederek almak = يَأْخُذُ غَصْبًا" şeklinde ifade ediliyor. Hakkı olmayan bir şeyi almak anlamı, "ا خ ذ" fiili ile kadınlara verilen mehrin onlardan geri alınmaması bağlamında pek çok ayette geçer.³⁷ Öte yandan Kur'ân insanların mallarını haksız şekilde (بِالْبَاطِلِ - ظُلْمًا) yiyenlerden ve bunun yapılmaması gereğinden bahseder³⁸ ama bu ayetlerin hiçbirinde "كفل" fiili kullanılmaz. Bu durumda Sâd suresinin 23. ayetinde geçen "أَكْفَلْنِيهَا" ifadesi ile davacı, kardeşine şunu teklif etmiş olmalıdır: "Benim doksan dokuz koyunum var. Sen bir koyunun peşinde gezip durma, onunla vakit geçirme, enerjini tüketme. Koyununu benim koyunlarıma arasına kat, onu benim himayeme ver. Benim koyunlarımla birlikte olsun, yesin, içsin, üresin. Sen başka bir şeyle meşgul ol. Tek bir koyun seni geçindirmez. Senin bütün zamanını alır ama sana bir şey vermez, çoğalamaz. Oysa ben zaten doksan dokuz koyunla meşgul oluyor, vaktimi ve enerjimi bunlara harcıyorum. Senin koyunun da bunların arasına karışır, çoğalır, sana katkısı olur."³⁹

Zamanı ve enerjiyi boşa harcamamak, yanlış teşebbüslerde bulunmamak gerekir. Bu israf olur, israf da yasaklanmıştır. Kur'ân, dünyayı ahirete tercih etmenin kâr getirmeyen bir ticaret olduğunu söyler.⁴⁰ Yanlış tercihler kâra engeldir. Dünyevi işlerde de aynı prensip geçerlidir. Öte yandan, daha iyisini ve uygununu elde etme imkanı varken, daha aşağılarıyla da vakit geçirmemek lazımdır. Göçebe olarak yaşayan, rızık sıkıntısı çekmeyen, diledikleri pek çok şeyi alma imkanı olan İsrailoğullarından bir grubun, yerleşik hayatı tercih etmeleri, kendilerini tarlaya, bağ-bahçeye mahkum etmeleri Kur'ân'da yerilir. İlgili âyetler şöyledir:

Bir gün Musa, halkı için su arıyordu. Ona, "değneğini şu taşa vur" dedik. Taştan on iki göze kaynaklı. Her bölük, su içeceği yeri öğrendi. Dedik ki: "Allah'ın verdiği rızıktan yiyin, için ama bozgunculuk yapıp ortalığı karıştırmayın. Bir gün şöyle demiştiniz: "Musa! Biz tek çeşit yemeğe katlanamayız. Haydi, bizim için Rabbine yalvar da bize yerde yetişen şeylerden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından çıkarsın" O da şöyle demişti: "Yani üstün olanı daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? İnin bir şehre, orada istediğiniz her şeyi bulursunuz." Başlarına sefillik ve çaresizlik çökmüştü. Tekrar Allah'ın azabına çarpılmışlardı. Evet, öyle! Çünkü Allah'ın ayetlerini görmezlikten geliyorlar, nebilerini haksız yere öldürüyorlardı. Evet, öyle! Çünkü isyana dalıyorlar ve

aşırı gidiyorlardı. (Bakara 2/60-61)

Yahudilerin talepleri onları tarım toplumu haline getireceği için üstün olanı daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? denilmiştir. Göçebe toplum, tarım toplumundan üstündür. Göçebe toplum, sürekli hareket halindedir; yeni şeyler görür ve öğrenirler. Etrafa karşı duyarlıdır; güvenliğe önem verirler. Tarım toplumu gibi belli bir bölgeye bağlı kalmaz, oraya çakılıp kalmazlar. Toprağa, belli bir coğrafyaya mahkum olmadıkları için kolay sömürülemezler. Ayette İsrailoğulları'na bir nevi şöyle denilmiştir: "Yerde yetişen şeylerden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından istiyorsanız, şehre inin, alın yiyin. Bunlar için toprakla uğraşmanıza gerek yok, bununla uğraşanlar zaten var."⁴¹

Öte yandan bazı kişiler bazı işleri yapamayabilirler. Bu konuda ehil kişilere öncelik verilmelidir. Bu da ilahi bir ilkedir.⁴² Belki de söz konusu kurguda buna da işaret vardır. Doksan dokuz koyunu olan kişi bu işten iyi anlarken, kardeşi ise anlamıyor olabilir. "Bu işi bana bırak, ben yapayım" demiş olabilir.

Sâd suresinin ilgili ayetlerinde, Davud (a.s.), içeri aniden giren bu iki kişinin yönlendirmesine de maruz kalmış gözükmektedir. Davud'a şunu söylüyorlar:

Biz davalı iki tarafız; birimiz ötekinin hakkına girdi.

Daha olayı anlatmadan birinin ötekine haksızlık ettiğini söyleyerek Davud'u şartlandırıyor. Oysa her davada mutlaka taraflardan binin diğerine haksızlık yapması gerekmez. Diğer bir şartlandırma da rakamlarla yapıyor gözükmektedir. "doksan dokuz (99)" ile "bir (1)", zihni çeldirmek için aralarında ciddi fark olan iki sayısal değerdir. Bunlar, biri güçlü, zengin; diğeri de zayıf ve fakir imajı için zihni yanıltabilecek rakamlardır. Zihin kısa yoldan hemen şu hükmü koyar: "doksan dokuz koyunu olan birinin sadece bir koyunu olan adamla irtibata geçmesi, gözü doymaz birinin fakirlerin malına göz koyması anlamına gelir" Davud (a.s.) zorla alma ortaklık görüntüsüyle fakir kişinin haksızlığa uğradığını zannediyor ve şöyle diyor:

Senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemesi yanlıştır. Çünkü malları karışmış olanların çoğu birbirlerinin hakkına girerler. İnanan ve iyi iş yapanlar öyle yapmazlar ama onlar da pek azdır.

Oysa adam kardeşinin bir koyununu kendi koyun-

larına katma niyetinde değil; tersine kardeşine iyilik yapmak istemektedir. Burada bir ortaklık da söz konusu değildir. Davud (a.s.) hem korku halinde olduğu için hem de şartlandırıldığı için işi bu yönüyle değerlendirememiş olmalı ki, doksan dokuz koyunu olanın diğerine zulmettiği hükmünü vermiştir. Bu hatalı bir hükümdür. "فَأَسْتَعْفِرُ رَبِّيَ – **Rabbinden bağışlanma diledi.**" ifadesi bunu göstermektedir. Ama Davud (a.s.) çok geçmeden bir imtihana tâbi olduğunu anladı. Ayette, imtihan edildiğini anlamış olmasının ifade edilmesi, gelenlerin melek olduğunu gösterir. Ortada bir imtihan varsa, sonucunda kulun ders alacağı bir durum var demektir. Dersin ne olduğu ortadadır. Davud (a.s.) gün içerisinde pek çok meseleyi hükme bağlayan biridir. Bunu yaparken heyecanlı, endişeli ya da çok sevinçli hallerde hüküm vermemeli, konuyu iyi dinleyip anlamalıdır. Nitekim devamındaki şu ayet konunun hüküm verme usulüyle ilgili olduğunu göstermektedir:

Bak Davut! Bu topraklarda hâkimiyeti sana verdik; insanlar arasında doğru karar ver. Sakın duygusal davranma; duygusallık seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanların hakkı şiddetli azaptır. Bu hesap gününü unutmalarına karşılıktır.

Benzer bir uyarı Rasûlullah'a da şöyle yapılmıştır:

Sana bu kitabı, tümüyle gerçek olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği şekilde hükmedesin. Sakın hainlerin savunucusu olma. Allah'tan bağışlanma dile. Çünkü Allah bağışlar ve ikramda bulunur. (Nisâ 4/105-106)

Yukarıdaki ayetlerde, Rasûlullah'a hainlerin savunucusu olmaması emredilmekte, devamında da Allah'tan bağışlanma dilemesi istenmektedir. Hatalı bir hükmün Rasûlullah'a nispeti söz konusudur. Nitekim bu ayetlerin sebab-i nüzulüne dair zikredilen rivayetlere de bakılırsa, Rasûlullah bir hırsızlık davasında, bazılarının yönlendirmesi sebebiyle suçlu olmayan taraf aleyhine hüküm vermiş, hem yukarıdaki ayetler hem de devamındaki ayetler bu konuyla ilgili olarak inmiştir.⁴¹

Kur'ân çeşitli ayetlerinde, bir topluluğa olan öfkenin dengesiz davranma suçuna sürüklememesine,⁴² ana-baba veya yakınların aleyhine de olsa, zengin veya fakir de olsa hakkın ayakta tutulmasına⁴³ vurgu yapar. Hâkim hüküm verirken pek çok açıdan dikkatli davranmalıdır. Davud (a.s.) özelinde bir başka dava Kur'ân'da şöyle geçer:

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَخْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكَلَّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ

Davut ile Süleyman da bir gün bir ekin tarlası ile ilgili karar veriyorlardı. Bazı kimselerin davaları orada yayılmışlardı. Biz de onların kararlarının şahidi idik. İkisine de ilim ve hikmet verdiğimiz halde doğru kararı Süleyman'ın bulmasını sağlamıştık. Dağları ve kuşları da Davut'un emrine vermiştik; onunla birlikte tesbih ederlerdi. Bunları yapan Biz'dik. (Enbiyâ 21/78-79)

Yukarıdaki ayetlere göre Davud ve Süleyman (a.s.) bir davaya bakıyorlar. Anlaşılan o ki, Süleyman (a.s.) doğru kararı veren kişi oluyor.

Sonuç olarak Sâd sûresinin ilgili âyetlerindeki mesele, isabetli hüküm vermek için dikkat edilmesi gereken önemli bir ilkeyle, korku ve şartlanmışlık halinde hüküm vermemeye ilgilidir. Oysa bir takım kurgulardan hareket edilmiş, değil bir nebi; normal bir kişi için dahi dillendirilemeyecek hikayeler bu âyetlerle ilişkilendirilmiş ve Allah'ın bir nebisine atılan iftiralar tefsir eserlerine dahi girebilmiştir. Davud (a.s.)'a yapılan iftiraların Yahudiler tarafından Kitab-ı Mukaddes'e sokulması, İsa (a.s.)'ı yine Yahudilerin yok sayması, Allah'ın koyduğu sınırları aşmada insanın ne denli pervasız olduğunu göstermektedir. Şu âyet belki de buna işaret etmektedir:

İsrailoğulları'ndan kâfir olanlar, Davud ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lânetlendiler. Bunun sebebi, isyan etmeleri ve saldırgan olmalarıydı. (Mâide 5/78)

Yukarıdaki ayete göre İsrailoğulları'nın lanetlenmesine sebep olan şey, Allah'ın iki nebisini nebî olarak görmek yerine her ikisine de iftiralar atarak yok saymak olmalıdır.

Özet olarak...

Sâd sûresinin 21 ilâ 26. âyetleriyle ilgili olarak meal ve tefsirlerde yazılıp çizilenleri şöyle özetleyebiliriz:

Davud'un huzuruna girenlerin melek olup olmadığı tartışılmıştır. Bununla birlikte bu iki kişinin insan suretindeki iki melek olduğu görüşü daha çok kabul görmüştür. Birkaç istisna hariç, Davacının Davud'a arzettiği dava konusundaki doksan dokuza bir koyun meselesi ile Kitab-ı Mukaddes'e sokulan Davud'a atılan iftiralarla irtibat kurulmuştur. Bu bağlamda söz konusu meseleyle, Davud'un doksan dokuz karısı olmasına rağmen bir başka kadın-

la daha evlenme hususundaki hırsı arasında irtibat kurulmuştur. Onun Allah'tan bağışlanma dilemesine sebep olan hatasının da bu konudaki hırsı olduğu söylenir. Öte yandan Davud'un hatasının, davalıyı dinlemeden hüküm vermesi olduğu da söylenir.

Sonuç olarak...

Sâd sûresinin ilgili âyetlerine bir takım kurgulardan hareketle yaklaşmış, İsrailiyat gerçeklerin yerini almıştır.

Davud (a.s.) hem nebi hem de devlet başkanı olması sebebiyle pek çok davayı hükme bağlıyordu. Dikkat etmesi gereken önemli bir prensip; hakimın hüküm verirken doğru hükme varmasına engel teşkil edecek korku, üzüntü ve sevinç gibi psikolojik hallerde hüküm vermemesi yahut daha dikkatli olması prensibi, insan suretindeki iki melek tarafından iyi kurgulanmış bir dava örneğiyle Davud'a hatırlatılmaktadır. Söz konusu âyetlerin Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan ve tefsir eserlerine de sızmış hikayeye herhangi bir ilgisi yoktur.

Kur'ân'da geçen, Davud'un iki melek tarafından imtihana tabi tutulmasına dair bu olay, önceki ilahi kitaplarda da yer alıyor olmalıdır. Süleyman (a.s.)'a atılan iftiralar gibi hatta belki de onun bir parçası olarak Davud (a.s.)'a da iftiralar atılmış ve Kitab-ı Mukaddes'te yer alan ifadeler iftiralara malzeme olarak kullanılmış olmalıdır. Bu bağlamda, Davud (a.s.) belki de sözü edilen kadınla normal bir şekilde evlenmiş ama bu evlilik, kötü niyetli kişilerin ağzında iftiralara malzeme olmuştu. Benzer şeylerin Zeynep b. Cahş ile evliliğine dair Rasûlullah hakkında ortaya atılan iftiralarla benzer tarafları hemen göze çarpmaktadır. Davud (a.s.)'ın bir başkasının karısına talip olması ise önceki şeriatlerle ilişkilendirilemez. Bu insanın fitratına aykırı bir durumdur. Gerek kocası tarafından boşanmış⁴⁷ gerekse de kocası vefat etmiş bir kadına⁴⁸ dahi iddet beklerken bir başkasının evlilik teklifini yasaklayan fitrat dininde, fitrata aykırı olan bir hüküm öncekilerin şeriatı olmaz.

Notlar

- 1 Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'anı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, Bilmen Yayınevi, İstanbul, t.y., VI, 3032.
- 2 Ömer Nasuhi Bilmen, a.g.e., IV, 503.
- 3 Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî (ö. 310/923), Câmi'u'l-Beyân, Beyrut, 1992, X, 566; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî (ö. 671/1273), el-Câmi' li ah-

- kâmi'l-Kur'an, Beyrut, 1988, XV, 109; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî Cessâs (ö. 370/981), Ahkâmü'l-Kur'an, Beyrut, trs., III, 379; Carullah Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî (ö. 538/1144), el-Keşşâf an Hakâik-i Ğavâmidî't-tenzil ve 'uyûni'l-akâvil fi vücûhi't-te'vil, Riyat, 1998, III, 170.
- 4 Kurtubî, Tefsîr, XV, III-112.
- 5 Taberî, Tefsîr, X, 570.
- 6 Kitab-ı Mukaddes, 2 Samuel, II:1-27.
- 7 Kitab-ı Mukaddes, 2 Samuel, 12:1-25.
- 8 Süleyman Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, İstanbul, 1989, VII, 464-465.
- 9 Süleyman Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, VII, 465.
- 10 Mustafa Öztürk, Kur'an-ı Kerim Meali, s. 624.
- 11 Bayraktar Bayraklı, Kur'an Tefsiri, XVI, 247 vd.
- 12 Mahmut Toptaş, Kur'an-ı Kerim Şifa Tefsiri, VI, 466-467.
- 13 Mahmut Toptaş, Kur'an-ı Kerim Şifa Tefsiri, VI, 467.
- 14 Taberî, Tefsîr, X, 573.
- 15 Taberî, Tefsîr, X, 572.
- 16 Taberî, Tefsîr, X, 574.
- 17 Kurtubî, XV, 109; Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh İbnü'l-'Arabî (ö. 543/1148), Ahkâmü'l-Kur'an, Beyrut, trs., IV, 1634.
- 18 Kurtubî, XV, 112-113; Cessâs, Ahkâm, III, 379; Zemahşerî, el-Keşşâf, III, 170; İbnü'l-'Arabî, Ahkâm, IV, 1632.
- 19 İbnü'l-'Arabî, Ahkâm, IV, 1632.
- 20 İbnü'l-'Arabî, Ahkâm, IV, 1632.
- 21 İbnü'l-'Arabî, Ahkâm, IV, 1632-1633.
- 22 Alâeddin Ali b. Muhammed b. İbrâhim el-Bağdâdî Hâzin (ö. 741/1341), Tefsîru'l-hâzin, Beyrut, 1979, VI, 47.
- 23 Kurtubî, Tefsîr, XV, 115.
- 24 Cessâs, Ahkâm, III, 379.
- 25 Zemahşerî, Keşşâf, III, 171.
- 26 İbnü'l-'Arabî, Ahkâm, IV, 1636.
- 27 Zemahşerî, Keşşâf, III, 171.
- 28 Konyalı Mehmed Vehbi, Büyük Kur'an Tefsiri, Üçdal Neşriyat, İstanbul, t.y., XI-XII, 4784-4785.
- 29 Ali Akın, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, s. 600.
- 30 İbnü'l-'Arabî'nin atıfta bulunduğu âyetin meali şöyledir: "Allah'ın, Nebîsi için farz kıldıklarında sıkıntı doğuracak bir şey yoktur. Bu, Allah'ın bundan öncekilere de uyguladığı yasadır. Allah'ın emri ölçülü biçilidir." Âyetin, İbnü'l-'Arabî'nin düşündüğü konuyla hiçbir ilgisi yoktur. Bir âyetin Başına Gelenler yazı dizimizin bir bölümünde bu konuyu da ele almayı düşünmekteyiz.
- 31 İbnü'l-'Arabî, Ahkâm, IV, 1636-1637.
- 32 Kurtubî, Tefsîr, XV, 119.
- 33 Hâzin, Tefsîr, VI, 48.
- 34 Meryem 19/17-18.
- 35 Hûd 11/77 vd.
- 36 İbn Manzûr, Lisânü'l-'Arab, "k-f-l" md.
- 37 Bakara 2/229; Nisâ 4/20, 21.
- 38 Bakara 2/188; Nisâ 4/10, 29, 161; Tevbe 9/34.
- 39 Süleymaniye Vakfı'nda çeşitli tarihlerde Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır ile yapılan müzakereler. Bu yazı büyük oranda tamamlandığında, Sâd suresinin ilgili ayetlerini burada ele aldığımız şekilde yaklaşan başkaları da var mı diye son bir tarama daha yaptık. Mecelletü'l-Menâr'ın 5. cildinin 87. sayfasında bizi kısmen mutlu eden şu ifadelerle rastladık: "... Hatanın bizzat Davud'un verdiği hükümle ilgili olma ihtimali de vardır. Tek bir koyunu diğer koyunların arasına katmak doğru bir davranış olabilir. Böylelikle tek koyun sürüye katılmış ve tek başına olmanın getireceği tehlikelerden korunmuş olur. Ayrıca üremesi de sağlanmış olur. Tek bir koyun sahibine zarar getirir. Sürüden ayrılan koyunu kurt kapar. Nitekim hadiste de böyle geçer. Davacının, davalının konuşmasıyla kendisine üstün geldiğini söylemesi de, bu tek koyunun haklı bir gerekçe yahut bir bedel karşılığı istendiğini göstermektedir..."
- 40 Bakara 2/256-257.
- 41 Abdulaziz Bayındır, Kur'an-ı Kerim'in Açıklamalı Meali, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 143-144.
- 42 Zuhruf 43/32; En'âm 6/165.
- 43 Ebü'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201), Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr, Beyrut, 1987, II, 190-191.
- 44 Mâide 5/8.
- 45 Nisâ 4/135.
- 47 Talak 65/1-2.
- 48 Bakara 2/235.